

**“Sabır dolu emeğiyle, yayla gibi yüreğiyle,
Çoluk çocuk geçindirip haram nedir bilmeyenler,
Buyurun siz de buyurun, buyurun dostlar buyurun”**

28 İşçi Buluşması İftarı
Temmuz 2012 Fatih Saraçhane
Cumartesi Şehzade Camii yanı

**KARDEŞLİK
İFTARLARI 2**

KARDEŞLİK İFTARLARI 2 - İŞÇİ BULUŞMASI İFTARI

İşçi kimdir? Masa başında çalışan okumuş biri de işçi midir? T.C. İş Kanunu, Madde 2 şöyle diyor: "Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye ... işveren, işçi ile işveren arasında kurulan ilişkiye iş ilişkisi denir." Yani kanun bu kadar net bir tanım veriyor bize, fazla söze gerek yok: "bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişi"ye işçi denir... Mavi yakalı, beyaz yakalı, üniversite okumuşu, okumamışu diye ayırmıyor **kanun. Mealen "sözleşmeli olarak bir işveren için çalışıyorsan benim nazarımda işçisin" diyor.**

Türkiye'de kaç işçi var? TÜİK'in 2010 verilerine göre Türkiye, **çalışanlarının % 61'inin ücretli ya da yevmiyeli çalışan, yani işçi** olduğu bir ülke. 1980'de işçi olarak çalışanların oranı % 35 civarındayken bu oran büyüdü, büyüdü ve % 61'e kadar geldi ve büyümeye de devam edeceğe benziyor. Kentlere, yani tarım dışındaki sektörlere baktığımızda ise bu oran çok daha çarpıcı hale geliyor. **Sanayide, ticarete ve hizmet sektöründe çalışanların % 78'i işçi.**

Meselemiz sadece işçilerin sayısının oransal olarak muazzam şekilde artması değil. 1970'lerin sonundan günümüze dünya değişti, bambaşka bir dünya oldu. Birinci Dünya Savaşı ve 1929'daki büyük küresel ekonomik krizin ardından terk edilmiş olan **çıplak liberalizm geri döndü.** Büyük kapitalistler kafa kafaya verdiler ve işçilerin, çalışanların, yani halkın geniş kesimlerinin kazanım ve haklarında kesintiler yapmak için kapitalizmi tamamen dönüştürdüler. Bu yeni liberal amentüye göre, ekonomiye toplum yararına ya da çalışanlar yararına hiçbir müdahale makbul değildir.

"Piyasa"lar her şeyi kendi başlarına yapıp etmeli, piyasaların işine karışılmamalıdır. Her şey **serbest** olmalı, bu serbestlikler önünde engel teşkil eden çalışanların tüm hakları tasfiye edilmeli, ücretler küresel rekabet için minimize edilmeli, sendikalardan kurtulunmalıdır. Her şey **esnek** olmalı, yani işverenler istediklerini, istedikleri zaman, istedikleri şekilde yapabilmelidir. Dahası bu yeni liberal çağda **finans sektörü, reel sektörün kat be kat önüne geçmiş,** para üzerinden para kazanma ve **faizcilik yeni sistemin motoru** olmuştur.

Bu küresel olgular 80'li yıllardan itibaren ülkemize nasıl yansdı? İşsizlik arttı. İş bulup çalışabilenler içinse kalıcı ve güvenceli işler azalırken geçici ve güvencesiz işler çoğaldı. Taşeronluk ve fason üretim her yanı sardı. Gelir dağılımı kötüleşti. Devlet işletmeleri kapatıldı, kapatılamayanlar da büyük ölçüde taşeronlara yaslanır hale geldi. Ücretler düştü, sendikalı çalışma marjinal bir olgu haline geldi. Öte yandan kayıt dışı çalışma ve sigortasızlıkta hiçbir azalma görülmedi. İş saatleri arttı, iş tempoları yoğunlaştı ve ne yazık ki iş kazaları çoğaldı...

İşçilerin en önemli sorunlarından biri, ücretlerin düşüklüğü. Ücretler o kadar düştü ki bugün **sigortalı çalışanların % 41'i asgari ücret alıyor**. Yani kabaca 10 milyon sigortalının 4 milyonu.¹ TÜİK'in 2008 verilerine göre **sanayide çalışan işçilerin % 10'unun ve hizmet sektöründe çalışanların ise % 7'sinin yoksul** olduğu bir ülke artık Türkiye.² Altını çizelim, bunlar çalıştıkları halde yoksulluk çekenler. Yoksulluk oranı ekonomik olarak aktif olmayanlarda % 14, iş arayan fertlerde ise % 18'e çıkıyor.

Çalışanların yaklaşık % 40'ı hâlâ kayıt dışı çalışmakta. Bu oran tarımdışı sektörlerde % 25. Yani **yaklaşık olarak 4 işçiden birinin kayıt dışı çalıştığını söyleyebiliriz**.³ Ve kayıt dışı çalışan işçilerde de, asgari ücret alanların oranının kayıtlı çalışanlara paralel olacağını tahmin edebiliriz.

İkinci büyük sorun, bugün **güvencesiz çalışma** ve onun kristalleşmiş biçimi olan **taşeron çalışmadır**. Kıdem hakkından mahrum olan, bazen yıllık, bazen 6 aylık, bazen daha kısa süreli sözleşmelerle ve kadrolu çalışanlardan çok daha düşük maaşlarla çalışan taşeron işçiler, iş güvencesi nedir bilmemektedir. İşleriyle aralarındaki bağ işverenin iki dudağına bakmaktadır. Bu çalışma biçimi son derece yaygınlaşmış, öyle ki **kamuda taşeron çalışan işçi sayısı 498 bin olmuştur** ve artmaya devam edecek

¹ Kaynak:

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1031530&CategoryID=80>

² TÜİK Haber Bülteni, 2008 Yoksulluk Çalışması Sonuçları. 1 Aralık 2009.

³ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10860>

gibi görünmektedir.⁴ Özel sektörde taşeron şekilde çalışan işçi sayısını tespit edebilmek ise çok daha zordur. Aralık 2011 tarihinde Faruk Çelik'in yuvarlak bir şekilde verdiği rakam 400 bindir.⁵

Bugün iş güvencesinin olmayışı anlamında, neredeyse tüm çalışanları taşeron çalışmaya benzetecek **yeni bir kıdem tazminatı düzenlemesi** gündemdedir. Bu taslakta işten çıkarılma halinde işverenin kıdem tazminatı ödeme zorunluluğu kaldırılmaktadır. Yani **işten çıkarmada caydırıcı bir faktör olan ve iş güvencesini arttıran şimdiki uygulama kaldırılmak istenmektedir.**

Sendikaların tasfiye edilmesi de işçilerin en büyük sorunlarından biridir. **Sendikalı işçi oranı 1980'lerin başında %30'lara yakınken, düştükçe düşmüş ve bugün %5'e kadar gerilemiştir.** Düşme eğilimi hızını kaybetmeden sürmektedir. Öyle ki **2002'de bir milyonu aşkın işçi sendikalyken, açıklanan en son yıl olan 2009'daki bu sayı 750 bin'den azdır.**⁶ Bugün sendikaları toptancı bir şekilde, oldukları gibi savunacak, eleştirisiz sahiplenecek değiliz. Ancak sendikalar, beğensek de beğenmesek de hâlâ tüm dünyada, çalışanların işyerlerinde hak aramalarının tek yasal imkanıdır. Sendikalar olmaksızın çalışanlar işveren karşısında güçsüzdür. En ufak bir hakkını arama noktasında kapı önüne konma ile yüz yüzedir. Üyeleri tarafından demokratik bir şekilde, tabandan yönetilen, sendikacıların ayrı bir kast olarak kendilerini ihdas etmelerine imkan vermeyen bir sendikacılık, evet mümkündür. Böyle sendikalar, ne yazık ki ellerindeki iktidarı sık sık kötüye kullanan ve bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde kul hakkı yiyen işverenler karşısında, çalışanların haklarını yedirmemeleri için ellerindeki tek güçtür.

⁴ 6 Nisan 2012 tarihli "İstanbul Milletvekili Sayın A. Levent Tüzel'e Ait 7/3988 Esas No'lu Yazılı Soru Önergesine İlişkin Cevap."

⁵ Kaynak: <http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/csgb.portal?page=haber&id=basin217>

⁶ Tüm dünyadaki akademik çevrelerde kabul edilen hesaplama biçimine göre sendikalı işçi oranı, toplu iş sözleşmesinden (TİS) faydalanan çalışan sayısının, toplam ücretli çalışanlara bölümü ile bulunur. Toplam ücretli çalışan sayısı TÜİK'ten alınmıştır. TİS'li işçi sayısı için bkz.

<http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/ShowProperty/WLP%20Repository/csgb/dosyalar/i-statistikler/sozlesme>

İşçilerin bu kadar köşeye sıkıştırılmasının bir sonucu da **iş güvenliğinin** ortadan kalkmasıdır. Günümüzde işçiler işverenleri karşısında o kadar güçsüzdür, seslerini o kadar çıkartamamaktadır ki ölümlerle sonuçlanan iş kazalarında muazzam bir artış gerçekleşmiştir. İşçiler işlerini kaybetmemek için güvenli olmayan koşullara itildiklerinde ses çıkaramamaktadır. Öte yandan iş güvenliği işverenlerce bir maliyet unsuru olarak görülmektedir. Ve bu iki olgu birleşince de iş kazalarında ölenlerin sayısı dehşet verici boyutlara ulaşmaktadır. **SGK verilerine göre 2003'te 810, 2009'da 1171, 2010'da 1454⁷, 2011'de ise 1543⁸ kişi iş kazalarında hayatını kaybetmiştir.** Yani 2010 ve 2011 yıllarında devletin resmi rakamlarına göre **her gün 4 işçi "iş kazaları"nda hayatını kaybetmiştir.** 2012 yılında da bu "katliam" hız kesmeden sürmektedir. Türkiye, en hızlı büyüyen ekonomilerden biri olmakla övünürken, iş sağlığı ve güvenliği konularında ise Avrupa'da sondan birinci, dünyada ise sondan üçüncü sıradadır.

İşçiler açısından çalışma hayatının daha pek çok unsurundan bahsedilebilir, ama daha fazla içinizi karartmayalım. Bunlar aslında çoğumuzun, hayatında bir tarafından tecrübe ettiği şeyler. Çalıştırdığı işçilerin sorunlarına kulak asmayan bir işveren değilsek ya da daha kötü koşullarda çalışan geniş kesimleri görmezlikten gelen bir yüksek ücretli çalışan değilsek, bu saydıklarımızdan bir ya da birkaçını gözlemlemiş olmamız neredeyse imkansız. Bu olguları liberalizmin bize vaaz ettiği gibi "doğal" veya Allah'ın emri olarak kabul etmez, bize sorulmadan yapılmış bir dizi politik tercihin sonucu olduğunu düşünürsek, burada bir adaletsizlik olduğu net bir şekilde gözler önüne serilmiş olur.

Ramazan bize zorlukta ortaklaşmayı ve zorluğun aşıldığı vakitte kardeşçe bir araya gelmeyi öğretir. Nasıl gün boyu açlıkta, susuzlukta ve

⁷ <http://www.sgk.gov.tr> sitesinde önce İstatistik bölümüne, sonra da SGK İstatistik Yıllıkları bölümünden bu verilere ulaşılabilir.

⁸

yoksunlukta buluşuyorsak, iftarda da bu birliği perçinlememiz umulur. Nice görünür ve görünmez duvarın ayırdığı hayatlarımızı yakınlaştırmak için oruçta eşitlenip iftarda buluşmaktan daha güzel bir vesile düşünülemez. Zira oruç bize temel ihtiyaçlarımızı ve bunlarda ortak olduğumuzu hatırlatır. **Bizleri yoksunlukta buluşturan oruç, hepimizi kendimizin ve birbirimizin yoksunluklarına şahit ve müdahil olmaya çağırır.**

Orucumuzu açmak için bir araya geldiğimiz bu kardeşlik iftarı vesilesiyle, memleketimizde bir işçi sorunu, **işçilerin büyük bölümünün mağdurları oldukları bir hak ve adalet sorunu** olduğunu dile getirmek, hepimizi **şahitliğe ve müdahillığe davet etmek** istedik. Bu soruna çare üretmek, reçete sunmak bizim boyumuzu da, haddimizi de aşar. Evvela sorunun varlığının idrakinin yaygınlaştırılmasını önemsiyoruz. Ve dahası bu idraki derinleştirmek ve sahicleştirmek için **bu sorunları bizzat yaşayanların sesine kulak vermenin, onların yanında durmanın elzem olduğuna inanıyoruz.**

İSLAM'DA SOSYAL ADALET ve İŞÇİ MESELESİ ÜZERİNE HOCALARIMIZDAN KISA ALINTILAR

İslam iktisadının ilkeleri, öncelikle Kuran ve Sünnet gibi iki asli kaynaktan çıkmıştır. 'Kul hakkı'na önem ve öncelik veren bir sistem kurmayı amaçlayan bu ilkeler israfın bertaraf edilmesi, iktisadi ve siyasi bağımsızlığın sağlanması, mülkiyetin yaygınlaştırılması, içtimai adalet, güvenlik ve refah şeklinde özetlenebilir. (Ahmet Tabakoğlu, *İslam İktisadına Giriş*, 23)

İslam ekonomisinin topluma ilişkin hükümleri sosyal adalet olarak ifade edilebilir. İslam'ın sosyal ve iktisadi ilkelerinden en önemlisi toplumculuk (cemaatçilik)tur. (Ahmet Tabakoğlu, *İslam İktisadına Giriş*, 66)

Hız. Peygamber emeği kiralayanla emeği kiralanan arasında, hukuki statüleri ne olursa olsun, tüketim tarzı ve hayat standardı bakımından farklılık olmamasını istemiştir (Buhari, İman, 22). (Ahmet Tabakoğlu, *İslam İktisadına Giriş*, 132)

İslam'a emek konusunda şimdiye kadar bir çok eleştiri yapılmıştır. Bu eleştiri yapanlar yukarda belirttiğimiz geçiş dönemi ve ideal İslam iktisadı ayrımlarını hesaba katmadıkları gibi bunları birbirine karıştırmışlardır. Sonuçta İslam'ın işçi sendikalarına, grev hakkına, toplu pazarlığa ve diğer işçi haklarına iyi gözle bakmadığı sanılmıştır. Burada İslam'ı anlamayanlar kadar anlatamayanların da kusuru olmalıdır. (Ahmet Tabakoğlu, *İslam İktisadına Giriş*, 138)

Yalnız Allah'a kulluk üç temel üzerinde durur veya bu hedefe üç vasıta ile ulaşılabilir: 1 - Maddi ve manevi, hukuki ve iktisadi tam hürriyet, 2 - İnsanlar arasında eşitlik, 3 - Sosyal dayanışma. (Hayrettin Karaman, *İslam'da İşçi-İşveren Münasebetleri*, 12)

İlerde ele alacağımız sosyal adalet bu üç esasa (dayanışma, hürriyet ve eşitliğe) dayanır, insani adalet de bunlarla gerçekleşir. Bunlar olmadan insanoğlunun uğrunda yaratıldığı hedefe varması mümkün değildir. (Hayrettin Karaman, *İslam'da İşçi-İşveren Münasebetleri*, 23)

Halbuki İslam'da devlet, tam manasıyla sosyal devlettir ve sosyal adalet onun baş hedefidir. (Hayrettin Karaman, *İslam'da İşçi-İşveren Münasebetleri*, 72)

"Faiz kurumunun ve onun harekete geçirdiği kredi mekanizmasının yol açabileceği bazı ekonomik sonuçlara yukarıdaki analiz içinde kısaca değinmiş bulunuyoruz. Bunlar ekonomik motivasyonun olumsuz yönde etkilenmesi ve bunun sonucu olarak ekonomik etkinliğin düşmesi, gelir bölüşümü dengesinin orantısız bir biçimde bozulması ve işgücünün yapısı içinde bağımlı çalışanlar oranının giderek yükselmesi gibi hususlardı." (Sabri Orman, *İktisat, Tarih ve Toplum*, 167)

"Burada sorulacak soru şudur: Acaba her ikisi de iyi müminler olan işçi ile patron kardeş olmayı becerebilecekler midir? Samimi müminler olarak iyi niyetle bunu yapmak isteyeceklerini bekleyebiliriz. Fakat bunu her iki tarafı da tatmin edecek şekilde gerçekleştirebilecekleri hayli şüphelidir. ... Peki bu durumun sebebi nedir acaba? Çeşitli sebepler sayılabilir, fakat en azından bir tanesi işçi-patron çelişkisi ve bunu aşmanın zorluğudur. Basitçe

söylersek, işçi ile patron, mevcut statü devam ettikçe, kardeş olamaz. Yukarıdaki ayetin [Hucurat 49/10] makes bulabileceği en iyi ortam bu çelişkinin ortadan kalktığı veya en aza indiği, yani ne işçinin ne patronun olduğu ya da bunların genel nüfus içindeki oranlarını ihmal edilebilir bir düzeye düştüğü bir ortamdır. O halde müminlerin kardeşliğiyle ilgili ayet işçisiz ve patronsuz bir ekonomik yapıyı davet ediyor diyebiliriz. Ya da diğer şeylerin yanı sıra, bu ayetin makes bulabilmesi için böyle bir ekonomik altyapıya ihtiyaç var demektir." (Sabri Orman, *İktisat, Tarih ve Toplum*, 168-169)

"İslam toplumunun vasat, yani orta yolcu, dengeli, mutedil bir toplum olması gerektiğine dair olan ayetin [Bakara 2/143] durumu da yukarda tasvir edilen şartlar muvacehesinde çok parlak değildir. ... İşgücünün doğrudan, bütün nüfusun ise dolaylı olarak içinde yer aldığı bağımlı çalışan-işveren ve ya işçi-patron çelişkisini yaşayan bir toplumun ise böyle bir toplum olmadığı açıktır." (Sabri Orman, *İktisat, Tarih ve Toplum*, 169)

"Hicretten sonra Medine'deki pazar yerlerini dolaşan Hz. Peygamber, bunların müminler için uygun yerler olmadığını ifade etmişti. O pazarların ahkâmına göre hareket etmek adeta pazara egemen olanların "tanrılarına" boyun eğmek gibiydi." (Mustafa Özel, *Anlayış Dergisi*, Nisan 2010, 83)